

מראי מקומות- קידושין כ"א

דשהקרוב הראשון נותן רשות וכחו, השני עומד במקומו, וכיון דאמר לו קנה לך ושלף איש נעלו, ה"ל כאילו בא הגואל עצמו, והביא ראי' מהא שהי' צריך קנין למש"כ הרשב"א דסדר הדברים מעכב, דאין רחוק יכול לגאול כל זמן שיש קרוב קודם. וע' בשיעורי ר' שמואל (רצ"ב), דלפי מש"כ המנ"ח (מ"ג) דמה שהאב פודה בתו הוא מדין קרוב, ולא מדין עצמו (אף שהוא מכרה, ודלא כשי' המשנה למלך [עבדים ד', ב'] דהאב פודה בתו מדין גאולת עצמו), א"כ, אם אין לאב ממון, אין הקרובים יהיו יכולים לפדות, שהרי כל הדין הוא רק על הקרוב קודם, לפי דברי הרשב"א הנ"ל (והמשמעות ברש"י). אולם צידד דאולי כל דין של הרשב"א הוא רק לגבי מצות קרובים, אבל לגבי גאולה גופא, בזה שפיר יכול כל אדם לגאול, וא"כ ממילא כל הנדון לגבי פדיון הבת הוא רק לענין אם יש מצוה (ואולי כפיי')

על קרוב אחר, אבל ודאי יכולים לגאול. [ולכארי' כן מבואר מראיית האבני' לעיל מהגמ' כאן, דאם אמרי' דרק הגואל הקרוב יכול לגאול, א"כ מהו הדין אם הקרוב יותר הוא הלוקח, א"כ שפיר שייך שאין כאן גואל, וצ"ע בזה.]

(ד) **כי תיבעי לך אליבא דרבנן- כ' בחי' רעק"א,** דכפשוטו כוונת הגמ' הוא לשי' ריה"ג ור"ע דפליגי עלי' דרבי דלעיל, ולא ס"ל לדרשה ד"באלה הוא נגאל וכו'". אבל הק', דהא לא מצינו שהם חולקים עליו בהא דס"ל דע"ע הנמכר לישראל אינו נגאל באלה, וכל המח' הוא רק אם אמרי' דבאלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש, או אם דרשי' באלה לדרשה אחרת. ולכן כ' רעק"א לבאר סוגיין כן, דשאלת הגמ' הוא לרבנן דדרשי' שכיר שכיר, ושאלת גמ' הוא, מהו ביאור בדברי רבי, האם מה דס"ל דע"ע הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים משום דס"ל דלא דרשי' שכיר שכיר, אבל לרבנן דדרשי' שכיר שכיר שפיר ס"ל דאף הנמכר לישראל נגאל בקרובים, או דלמא מה דס"ל לרבי דאינו נגאל בקרובים, היינו משום דאף דדריש שכיר שכיר, מ"מ דרשי' יגאלנו לזה ולא לאחר, ובזה לא מצינו פלוגתא, ולכן י"ל דכ"ע מודו דאינו נגאל בקרובים. וע"ע מש"כ בזה, ואכמל"י.

(א) **מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין ונגאלת לקרובים- ע' באבני נזר (יו"ד תנ"ט, ג') דכ' להסתפק בדין גאולת קרובים דשדה אחוזה, האם אמרי' דהשדה חוזר להקרוב הגואל עד יובל, או דלמא דע"י גאולת קרוב יחזור השדה לרשות המוכר מיד. והביא דמשמע מלשון הרמב"ן עה"ת דחוזר למוכר, ובסי' ת"ס כ' דכן משמע מר' בחיי, והוא מפורש באברבנאל. וע"ש בהמשך דבריו שהביא ראי' לזה מהמשך הסוגיא כאן, דאי' וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים, וכו'. ולכארי' מהו הקו', י"ל דאפי' אם יש לו קרובים, אבל אולי כולם רחוקים טפי מהלוקח, וא"כ אין להם זכות לגאול ממנו. ובשלמא אם הגאולה היא שיהי' להמוכר, א"כ אפי' אם הם רחוקים יותר מהלוקח, מ"מ יכולים הם לגאול בשביל המוכר, דזהו דין גאולת קרובים.**

(ב) **וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים- הק' השיטה לא נודע למי, אולי בגר מיירי, ומיירי דירש השדה מאשתו, ושפיר אין לו גואלים. ותי' א) משמעות הקרא הוא דמיירי בשדה אחוזתו, דהיינו מאחוזת אבותיו, (ב) דוחק הוא לאוקמה קרא בהכי, (ג) לא הי"ל להתורה לכתוב ואיש כי לא יהי' לו גואל, הול"ל סתם או השיגה ידו, ומה שנקט שאין לו גואל ע"כ בא ללמדנו חידוש.**

(ג) **ר"א אומר ונגאל את ממכר אחיו, חובה- פרש"י, לפי ר"א דרשי' הקרא דואיש כי לא יהי' לו גואל דמיירי בשא"א ביד הראוי ליורשו ליגאל, ואין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב מן הכל. וכן ע' ברשב"א בעמוד ב' דביאר הא דאמרי' דקרוב קרוב קודם, היינו דהסדר מעכב, ואם דודו אינו אמיד (ואינו יכול לגאול), אף אם בן דודו אמיד ויכול לגאול, מ"מ אין השדה נגאל (ומה דכתי' דבן דודו יגאלנו, היינו רק אם בן דודו הוא קרוב הקודם שקיים). וע' בהמקנה שם דהעיר מהא דבועז גאל שדה אלימלך, אף דמבואר דפלוני אלמוני הי' עדיין קיים, והוא הי' הקרוב יותר, וא"כ מה שייך לבועז לפדות השדה, הלא אינו הקרוב ביותר. ותי' "וצ"ל**

(ח) **ויעשה בעל מום- פרש"י**, ומה בכך, והלא רציעה מצוה היא. וע' בגליוני הש"ס שהביא רא"י דרציעה מצוה מהא דא"י בסוטה (ת). דאין רוצעין ב' עבדים בהדי הדדי משום דאין עושין מצוות חבילות חבילות, וגם מהא דעושין אותה בחוה"מ, הגם דצער הוא לעבד. ועוד הביא משו"ת רדב"ז דאין העבד יכול למכור עצמו בסוף שש אל האדון כדי להנצל מרציעה, דהא נמצא מבטל מצות רציעה.

(ט) **מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית, חידוש הוא ל"ש כהנים ול"ש ישראל- ע' במשנה למלך** (עבדים ג', ג') שהביא מה שנקט המהרשד"ם בדעת הרמב"ם, דשפחה מותרת לישראל מן התורה, ורק מדרבנן אסרו. והק' עליו המל"מ מהגמ' כאן, דמה חידוש הוא שהותרה התורה, הרי מעולם היתה מותרת, והניח בצ"ע. וכ' הפני יהושע דאולי החי' הוא מה שמוסר אותה בע"כ של העבד. ועוד צידד דאולי באמת יש כאן איסור דאורייתא, אלא דהאיסור אינה הביאה עצמה, אלא מה שהוא גורם לו לסור מאחרי ד'. וא"כ, כיון דאי"ז איסור של העבד, שהרי בע"כ הוא, אלא דהאדון עושה איסור זה, א"כ כוונת התורה הוא דאם האדון עושה איסור זה, מותר העבד לבוא עלי', וזהו החי'. וע"ע בקרית ספר (אי"ב פרק י"ב) שהביא רא"י מסוגיין דשפחה אסורה מן התורה אף לדעת הרמב"ם, ואף דאינו נכלל בלאו, מ"מ הוי עכ"פ אסור מדין עם הדומה לחמור (וע' בפנ"י דידר לומר כע"ז, וע"ש מה שהק' ע"ז). וע' בקרן אורה (יבמות כג. ד"ה שוב) שכ' דאף לדעת הרמב"ם עכ"פ ביאת זנות היא, ולכן חידשה התורה דהיא נחשבת קצת קנוי להע"ע, וא"כ ממילא אינה ביאת זנות, וזהו החידוש.

(י) **מהו ביפת תואר, חידוש הוא שחידשה תורה, וכו'- הק' הרשב"א**, מהו החי', הא בצנעא מותרת היא. וכ' "י"ל דמשום דבשעת מלחמה איכא ישראל טובא ואיכא פרהסיא אסירא, ואי לאו דשריא קרא קנאין היו פוגעין בו" [וצע"ק למה צריך להוסיף זה, תסגי בהא דאסור בפרהסיא, ומשמע דגדר האיסור הוא היכא שיש דין קנאין פוגעין בו, וצ"ע בזה]. אולם כ' הפני יהושע דתי' זה לא א"ש לשי'

(ה) **המרצע להביא המרצע הגדול... אין רוצעים אלא במילתא, וחכ"א אין ע"ע כהן נרצע-** ביאר הריטב"א הברייתא כן, דצריך מרצע גדול, דהיינו "עב, וגס, והוא עושה נקב גדול כמלא כרשינה", ולכן פי' יודן דצריך לרוצעו דוקא במילת, דאילו בגובה של אוזן הרי נעשה בעל מום בכהנים, דשיעור של המום באוזן הוא כרשינה, ועכשיו דצריך מרצע הגדול יפסלו במום. אבל החכמים מביאים רא"י להיפוך, דכיון דהדין הוא דאין ע"ע נרצע, ע"כ לא רצעו אלא במקום שיהי' בו מום, וא"כ ע"כ מייירי בגובה האוזן, מקום שנעשה בו מום (וגם צריך מרצע הגדול, וכנ"ל).

(ו) **אין ע"ע כהן נרצע- כ' ההגהות מיימוני** (עבדים ג', ח') דמוכח מכאן דשירות כהן מותר, אלא דהק' מהירושלמי דמבואר דהמשתמש בכהן מעל, והניח בצ"ע. והביא המשנה למלך שם מהסמ"ג דכל האיסור להשתמש בכהן הוא בחנם, אבל בשכר מותר. ועוד תי' בשם המהר"ש יפה דכהן שאינו מיוחס מותר להשתמש בו (ומה שאין עושים בו מום, כ' המל"מ דחיישינן דלמחר ימצא שטר יחוסו). עוד הביא המל"מ מהריב"ש דכהן עם הארץ מותר להשתמש בו, ולכן יש לאוקמי' בכהן ע"ה. והמנחת חינוך (רס"ט, ב') כ' דכהן יכול למחול, אלא דאי"ז מיישב מכרוהו ב"ד, ונרצע היינו במכרוהו ב"ד דוקא. ולכן כ' דכיון שהוא בעל עבירה (שגנב), ממילא אין ראוי לכבדו. ואף דלאחר שש שנים י"ל דכבר נתכפר, ומ"מ צריך התורה למעטו מרציעה, ולא אמרי' דאין שייך רציעה משום דאין להשתמש בכהן, לזה כ' המנ"ח די"ל דשפיר מחל בשעת רציעה, דהא עושים כן דוקא מרצונו.

(ז) **אין ע"ע כהן נרצע- ואי' בקו"ש** (קכט), דאף דאמרי' דמכירה דאינה ראוי' ליעוד, גרעון, ויובל, אינה מכירה כלל, וא"כ למה גם לא אמרי' דמכירה שאינה ראוי' לרציעה אינה מכירה, שאני הכא, דהא רציעה אינה המשך של העבדות הראשונה, אלא הוי כקנין חדשה, וא"כ שפיר יכול להיות ע"ע אף אם אינו ראוי לרציעה.

רש"י דלא הותרה לו בשעת מלחמה, אלא לאחר כל המעשים. והוא תי' דאולי החי' הוא דאף אשת איש מותרת. א"נ, הא דמותרת בביאה שני', אף דלא מתגיירה בכל לבה, זהו ג"כ חידוש.

יא) אשת ואפי' אשת איש - כ' תוס' דאע"ג דאין אישות בכותית, מ"מ איכא עשה דכתי' ודבק באשתו ולא באשת חבירו. אולם לכאור' מרש"י לעיל (יג:) לא משמע כן, דכ' שם דהעשה הוא והלכה והיתה לאיש אחר, ולא הביא שום עשה דאי' בגוים. גם הרשב"א כאן נקט שאין איסור אשת איש בגוים. ולכן כ' דמה דמרבה התורה אשת איש, היינו לפי שאינה מתגיירה יפה, לפי שאחר בעלה לבה הולך, שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, קמ"ל דאפ"ה מותרת.